

AUTIZM

Mehrigul Rustamova Ulug'bek qizi

*Qashqadaryo viloyati Qarshi tumani 71-umumiy o'rta ta'lim maktabi
psixologi*

Autizm (bolalar autizmi deb ham ataladi)inglizcha: infantile autism), **bolalik autizmi** (*childhood autism*)^[1], **erta go'daklik/bolalik autizmi** (*early infantile/childhood autism*)^[1], Kanner **sindromi** yoki Kanner **autizmi** (*Kanner's autism*)^[1], DSM-IV - **autistik buzuqlik** (*autistic disorder*)^[1] - miya rivojlanishining buzilishidan kelib chiqadigan va ijtimoiy o'zaro ta'sir va aloqada aniq va keng qamrovli tanqislik, shuningdek cheklangan qiziqishlar va takrorlanadigan harakatlar bilan tavsiflangan kasallik. Bu belgilarning barchasi uch yoshdan oldin paydo bo'la boshlaydi^[2]. Yengilroq belgilar va alomatlar qayd etilgan shunga o'xshash holatlar autizm spektrining buzilishi deb ataladi .

Autizmning sabablari miyadagi sinaptik aloqalarning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi genlar bilan chambarchas bog'liq, ammo kasallikning genetikasi murakkab va hozirgi vaqtda autizm spektrining buzilishining paydo bo'lishiga nima ko'proq ta'sir qilishi aniq emas: . Kamdan kam hollarda kasallikning tug'ma nuqsonlarni keltirib chiqaradigan moddalarga ta'sir qilish bilan bog'liq aloqasi topiladi . Boshqa taklif qilingan sabablar munozarali - xususan, autizmni bolalik davridagi emlashlar bilan bog'laydigan gipoteza uchun ilmiy dalil yo'q . Amerika Qo'shma Shtatlari^[3] ma'lumotlariga ko'ra, 2011-2012 yillarda maktab o'quvchilarining 2 foizida autizm va autizm spektrining buzilishi rasman tashxis qo'yilgan, bu 2007-yildagi 1,2 foizga nisbatan ancha ko'pdir. 1980-yillardan beri autizm tashxisi qo'yilgan odamlarning soni keskin o'sdi.

Autizmda miyaning ko'plab sohalarida o'zgarishlar qayd etilgan, ammo ularning qanday rivojlanishi aniq emas. Ota-onalar odatda bolaning hayotining dastlabki ikki yilida buzilish belgilarini sezadilar. Erta xulq-atvor va kognitiv aralashuv bolada o'z-o'ziga yordam ko'rsatish, ijtimoiy o'zaro ta'sir va muloqotni rivojlantirishga yordam berishi mumkin bo'lsa-da, hozirda autizmni to'liq davolay oladigan ma'lum usullar mavjud emas ^[4]. Balog'atga yetganidan so'ng, kamdan-kam bolalar mustaqil hayotga o'tishga muvaffaq bo'lishadi, ammo ba'zilar muvaffaqiyatga erishadilar ^[5]. Bundan tashqari, ularning ba'zi vakillari shifo izlamoqda, boshqalari autizm kasallikdan ko'ra ko'proq "maxsus", muqobil holat deb hisoblashadi ^[6].

Xususiyatlari

Autizm - bu nerv sistemasi rivojlanishning buzilishi bo'lib, birinchi marta go'daklik yoki bolalik davrida kuzatilgan namoyon bo'lishi va buzilishning odatda remissiyasiz davom etishi bilan tavsiflanadi ^[7]. Go'daklik davrida noqulaylik reaksiyasining buzilishi, zaif ovoqli ogohlantirishlarga va atrof-muhitdagi kichik o'zgarishlarga javoban qo'rquv va yig'lashning haddan tashqari zo'ravonlik reaksiyalari, ammo kuchli ogohlantirishlarga zaif reaksiyalar kabi alomatlar diqqatni tortadi; ovqatlanish holatiga reaksiyaning zaiflashishi ham mavjud.. Bolalarda " jonlantirish kompleksi " ning reaksiyalari buziladi, ular kattalar bilan muloqot qilish uchun affektiv tayyorlik bilan tavsiflanadi. Shu bilan birga, animatsiya reaksiyasining tarkibiy qismlari kattalar yo'qligida paydo bo'ladi va jonsiz narsalarga, masalan, to'shakda osilgan o'yinchoqqa ishora qiladi ^[8]. Simptomlar odatda kattalarda davom etadi, garchi ko'pincha yengilroq shaklda bo'lsa ham . Autizmni aniqlash uchun bitta alomat etarli emas, buing uchun **xarakterli triada** talab qilinadi:

- ijtimoiy munosabatlarning yo'qligi;
- buzilgan o'zaro aloqa ;
- cheklangan manfaatlar va takrorlanuvchi xatti-harakatlar namoyishi.

Oziq-ovqatdagi selektivlik kabi boshqa jihatlar ham autizmda keng tarqalgan, ammo tashxisda ahamiyatli emas.^[9] Autizm - bu yopiq ichki hayotning ustunligi, tashqi dunyodan faol chekinish va his-tuyg'ularning zaifligi tavsiflangan holat.

Ijtimoiy huquqbuzarliklar

Ijtimoiy o'zaro munosabatlardagi buzilishlar autizm spektrining buzilishini boshqa rivojlanish kasalliklaridan ajratib turadi . Autizmli odam to'liq ijtimoiy muloqotga qodir emas va ko'pincha oddiy odamlar kabi boshqa odamning holatini his qila olmaydi. Mashhur autistik ayol Temple Grandin *neyrotipiklar* yoki normal nerv sistemasi rivojlanishga ega bo'lgan odamlarning ijtimoiy o'zaro ta'sirini tushuna olmaslikni o'zinining hissiyotini "Marsdagi antropolog " kabi his qilish deb ta'rifladi^[10] .Ijtimoiy buzilishlar erta bolalik davrida sezilarli bo'ladi. Autizmli chaqaloqlar ijtimoiy ogohlantirishlarga kamroq e'tibor berishadi, tabassum va boshqa odamlarga kamroq qarashadi va o'z ismlariga nisbatan kamroq munosabatda bo'lishadi. Yurishni o'rganish davrida bola ijtimoiy me'yorlardan sezilarli darajada chetga chiqadi: u kamdan-kam hollarda ko'zlariga qaraydi, o'z pozitsiyasini o'zgartirib, uni ko'tarishga urinishlarini kutmaydi va ko'pincha qo'lini manipulyatsiya qilish orqali o'z xohish-istaklarini bildiradi. boshqa odam . 3 yoshdan 5 yoshgacha bo'lgan bunday bolalar ijtimoiy vaziyatni tushunish qobiliyatini kam namoyon qiladilar, boshqa odamlarga o'z-o'zidan yaqinlashishga, ularning his-tuyg'ularini ifoda etishga yoki boshqa birovning xatti-harakatlariga taqlid qilishga, og'zaki bo'lmagan harakatlarda qatnashishga moyil emaslar. muloqot, boshqa odamlar bilan navbatchilik qiling.Autizm spektrining buzilishi bo'lgan katta yoshdagi bolalar yuz va his-tuyg'ularni aniqlash vazifalarini yomonroq bajaradilar .

Cheklangan va takrorlanadigan faoliyat va qiziqishlar

O'yinchoqlar autizmli bola tomonidan o'sish tartibida joylashtirilgan.

Autizm bilan og'riqan odamlar takrorlanuvchi yoki cheklangan xatti-harakatlarning ko'plab shakllarini namoyish etadilar, ular qayta ko'rib chiqilgan takroriy xatti-harakatlar shkalasi (RBS-R) bo'yicha quyidagicha tasniflanadi:

- **Stereotiplash** - maqsadsiz harakatlar (qo'llarning to'lqinlari, boshning aylanishi, torsoning chayqalishi).

- **Majburiy xulq-atvor** - bu muayyan qoidalarga ataylab rioya qilish, masalan, obyektlarni ma'lum bir tarzda joylashtirish.

- Bir **xillikka** bo'lgan ehtiyoj, o'zgarishlarga qarshilik; misol - mebelning harakatlanishiga qarshilik, boshqa birovning aralashuvi bilan chalg'itishdan bosh tortish.

- **Ritual xatti-harakat** - kundalik ishlarni bir xil tartibda va bir vaqtning o'zida bajarish, masalan, qat'iy ovqatlanish yoki kiyinishga rioya qilish. Bu xususiyat oldingi bir xillikka bo'lgan ehtiyoj bilan chambarchas bog'liq va bitta mustaqil RBS-R tekshirish tadqiqoti ikkalasini birlashtirishni taklif qildi .

- **Cheklangan xulq-atvor** tor yo'naltirilgan bo'lib, unda odamning qiziqishi yoki faoliyati, masalan, bitta teledastur yoki o'yinchoqqa qaratilgan.

- **Avtoagressiya** - bu odamning o'ziga shikast etkazishga olib keladigan yoki olib kelishi mumkin bo'lgan faoliyat, masalan, o'zini tishlash. 2007-yilda o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatadiki, autizm spektrining buzilishi bo'lgan bolalarning taxminan 30 foizi hayotlari davomida o'zlariga zarar etkazgan .

Что такое аутизм ?

- **Аутизм** – нарушение психического развития, сопровождающееся дефицитом социальных взаимодействий, затруднением взаимного контакта при общении с другими людьми, повторяющимися действиями и ограничением интересов.
- Современное изучение детского аутизма и связанных с ним проблем началось в 1943 году после того, как **Лео Каннер** опубликовал работу «Аутистические расстройства аффективного контакта».

Takroriy xulq-atvor turlarining hech biri autizmga xos emas, faqat autizmga takrorlanuvchi xatti-harakatlar tez-tez kuzatiladi [11].

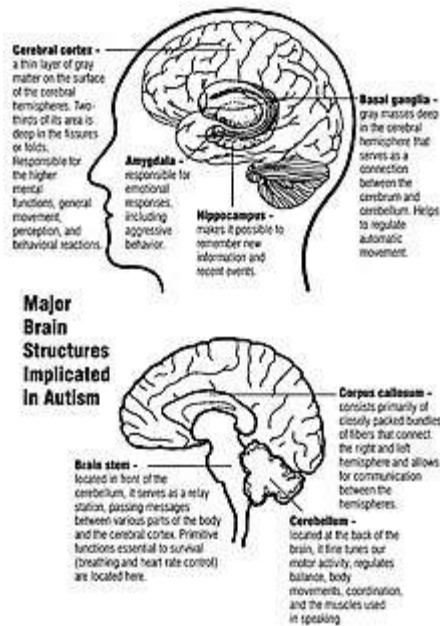
Erta bolalik autizmi sindromi [tahrir | manbasini tahrirlash]

Erta bolalik autizm sindromi (qisqartirilgan RDA) autizmga xos bo'lgan sindrom bo'lib, birinchi marta kasallik 1943-yilda Leo Kanner (Kanner autizmi) tomonidan tasvirlangan.

RDA ning tashqi ko'rinishlari [tahrir | manbasini tahrirlash]

Autizm. Bolada tashqi dunyo bilan hissiy aloqa o'rnatish qiyin. O'zining hissiy holatini ifodalash va boshqa odamlarni tushunish muammoli bo'ladi. Ko'z bilan aloqa o'rnatishda, imo-ishoralar, yuz ifodalari, intonatsiyalar yordamida odamlar bilan muloqot qilishda qiyinchiliklar paydo bo'ladi. Hatto yaqin odamlar bilan ham, bola hissiy aloqalarni o'rnatishda qiyinchiliklarga duch keladi, lekin ko'proq darajada autizm bolaning begonalar bilan muloqotda namoyon qiladi.

Patofiziologiya [tahrir | manbasini tahrirlash]

Autizm miyaning ko'p qismlariga ta'sir qiladi

Autizm Parkinson kasalligi kabi miyaning boshqa ko'plab kasalliklaridan farqli o'laroq, molekulyar darajada ham, hujayra va tizim darajasida ham aniq yagona mexanizmga ega emas; autizm nomi ostida nima birlashtirilgani noma'lum - mutatsiyalar ta'siri kichik miqdordagi umumiy molekulyar zanjirlarga birlashadigan bir nechta kasalliklar yoki boshqacha mexanizmlarga ega bo'lgan katta kasalliklar guruhidir. Ko'rinib turibdiki, autizm rivojlanish bosqichida ta'sir qiluvchi va miyaning ko'p yoki barcha funktsional tizimlariga ta'sir qiluvchi ko'plab omillar ta'sirining natijasidir ,

MANBALAR

1. ↑ Jump up to:1.0 1.1 1.2 1.3 Американская психиатрическая ассоциация „299.00 Autistic Disorder“., *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition, Text Revision (DSM-IV-TR)*. Washington, DC: American Psychiatric Publishing, 2000 — 70 bet. ISBN 978-0-89042-025-6.
2. ↑ Американская психиатрическая ассоциация „Diagnostic criteria for 299.00 Autistic Disorder“., *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition, Text Revision (DSM-IV-TR)*. Washington, DC: American Psychiatric Publishing, 2000 — 75 bet. ISBN 978-0-89042-025-6.
3. ↑ „CDC and HRSA issue report on changes in prevalence of parent-reported Autism Spectrum Disorder in school-aged children“. *Media Advisory*. Centers for Disease Control and Prevention. 7-oktyabr 2013-yilda asl nusxadan arxivlandi. Qaraldi: 9-oktyabr 2013-yil.
4. ↑ Myers S.M., Johnson C.P., *Council on Children with Disabilities*. Management of children with autism spectrum

disorders^(ingl.) // Andoza:Hn3 : journal. — Andoza:Hn3, 2007. — Andoza:Бсокр, Andoza:Бсокр. — Andoza:Бсокр. — DOI:10.1542/peds.2007-2362. — PMID 17967921.

5. ↑ Howlin P., Goode S., Hutton J., Rutter M. Adult outcome for children with autism^(ingl.) // Andoza:Hn3. — 2004. — Andoza:Бсокр, Andoza:Бсокр. — Andoza:Бсокр. — DOI:10.1111/j.1469-7610.2004.00215.x. — PMID 14982237.

6. ↑ Rajendran G., Mitchell P. Cognitive theories of autism^(ingl.) // Andoza:Hn3. — 2007. — Andoza:Бсокр, Andoza:Бсокр. — Andoza:Бсокр. — DOI:10.1016/j.dr.2007.02.001.

7. ↑ World Health Organization „F84. Pervasive developmental disorders“,. *International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, 10th (International Classification of Diseases, Tenth Revision (ICD-10))*, 2006.

8. ↑ Спиваковская А. С. Роль осознаваемых и неосознаваемых переживаний в формировании аутистических установок // Бессознательное / Отв. ред. А. С. Прангишвили, А. Е. Шерозия, Ф. В. Бассин. — Тбилиси, 1978

9. ↑ Filipek P.A., Accardo P.J., Baranek GT et al. The screening and diagnosis of autistic spectrum disorders^(ingl.) // Andoza:Hn3 : journal. — 1999. — Andoza:Бсокр, Andoza:Бсокр. — Andoza:Бсокр. — DOI:10.1023/A:1021943802493. This paper represents a consensus of representatives from nine professional and four parent organizations in the U.S.

10. ↑ Oliver Sacks. *Andoza:Hn3: Seven Paradoxical Tales*. Andoza:Hn3, 1995. ISBN 0679437851.

11. ↑ Bodfish J.W., Symons F.J., Parker D.E., Lewis M.H. Varieties of repetitive behavior in autism: comparisons to mental retardation^(ingl.) // Andoza:Hn3 : journal. — 2000. — Andoza:Бсокр, Andoza:Бсокр. — Andoza:Бсокр. — DOI:10.1023/A:1005596502855.